

УДК 631.1.016:001.8

П. В. Пивовар,
к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції, Поліський національний університет
ORCID ID: 0000-0001-7668-2552

А. М. Пивовар,
к. е. н., старший викладач кафедри менеджменту організацій і адміністрування
імені М. П. Поліщука, Поліський національний університет
ORCID ID: 0000-0001-5803-5116

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.21

ФОРМУВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "СІЛЬСЬКІ ТЕРИТОРІЇ" ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

P. Pyvovar,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of International Economic Relations and European Integration, Polissia National University
A. Pyvovar,
PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Management
of Organization and Administration named after M.P. Polishchuk, Polissia National University

FORMATION OF THE DEFINITION OF THE CONCEPT OF "RURAL AREAS" AS AN ECONOMIC CATEGORY

Мета статті полягає в аналізі підходів до тлумачення економічної категорії "сільські території", їх класифікації, виявленні закономірностей та соціально-економічну природу походження підходів до їх тлумачення. У процесі дослідження використано діалектичні методи пізнання процесів і явищ, монографічний метод (аналіз еволюції наукових здобутків українських й іноземних учених щодо трактування поняття "сільські території"), емпіричний метод (щодо комплексної оцінки визначень понять "сільські території" (на основі експертної оцінки основних компонентів: сутність явища, зміст явища та результат) як економічної категорії в трактуваннях вітчизняних, іноземних науковців та міжнародних організацій, порівняльного аналізу (визначено основні підходи щодо тлумачення економічної категорії "сільські території": адміністративний, ресурсний, системний, територіальний), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків). Результатом застосування вищепредставлених методів було відібрано ТОП-5 визначень категорії "сільські території" у вітчизняній та іноземній літературі. На основі цих визначень нами було сформульовано авторське визначення із дотриманням такої структури: суть явища, зміст явища та результат. Сільські території — це багатофункціональне соціально-просторове утворення, яке функціонує як синергетична єдність людського, природного та економічного потенціалів з притаманними для них характеристиками: відкритий природний простір переважає над забудовами, традиційний сільський уклад людського життя та первинна переробки ресурсів у товар або послугу задля задоволення власних потреб та розвитку. В результаті опрацювання економічної літератури, в якій об'єктом дослідження виступають сільські території, всі визначення було класифіковано на 5 групи, які ґрунтуються на конкретному підході: адміністративному, ресурсному, системному, людиноцентричному та територіальному. Було з'ясовано, що в українській науковій літературі в більшості спираються на системний та територіальний підхід тоді як в іноземній — людиноцентричний та територіальний. Запропоноване авторське визначення дозволить у подальшому конкретизувати функції, які виконують сільські території та сформувати напрями їх трансформації.

The purpose of the article is to analyze the approaches to the interpretation of the economic category "rural areas", their classification, identification of patterns and socio-economic nature of the origin of approaches to their interpretation. The research uses dialectical methods of cognition of processes and phenomena, monographic method (analysis of the evolution of scientific achievements of Ukrainian and foreign scientists on the interpretation of the concept of "rural areas"), empirical method (on a comprehensive assessment of definitions of "rural areas" (essence of the phenomenon,

content of the phenomenon and result) as an economic category in the interpretations of Ukrainian, foreign scientific literature and international organizations, comparative analysis (identified basic approaches to interpreting the economic category "rural areas": administrative, resource, systemic, territorial), abstract-logical (theoretical generalizations and formulation of conclusions). As a result of the application of the above methods, the TOP-5 definitions of the category "rural areas" in the domestic and foreign literature were selected. Based on these definitions, we formulated the author's definition with the following structure: the essence of the phenomenon, the content of the phenomenon and the result. Rural areas are a multifunctional socio-spatial entity that functions as a synergistic unity of human, natural and economic potentials with their inherent characteristics: open natural space prevails over buildings, traditional rural way of life and primary processing of resources into goods or services to meet their own needs and development. As a result of the study of economic literature, in which the object of study are rural areas, all definitions were classified into 5 groups, which are based on a specific approach: administrative, resource, systemic, human-centered and territorial. It was found that in the Ukrainian scientific literature most are based on a systemic and territorial approach, while in foreign — human-centered and territorial. The proposed author's definition will further specify the functions performed by rural areas and form the directions of their transformation.

Ключові слова: сільські території, сільський розвиток, трансформація, людський потенціал, природний потенціал, економічний потенціал.

Key words: rural areas, rural development, transformation, human potential, natural potential, economic potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах трансформації Української економіки в рамках забезпечення національної безпеки важливим постає трансформація та подальший розвиток сільських територій. Трансформація сільських територій наразі є одним із найважливіших викликів як для українського соціуму, так і світової спільноти. Так, відповідно до "Цілей сталого розвитку" (Ціль № 2 та № 3), ухвалених на період від 2015 до 2030 року мова йде про трансформацію соціально-економічного устрою на сільських територіях. До того ж, прискорені процеси урбанізації в Україні, зміна організаційно-виробничих підходів до ведення сільського господарства, занепад соціально-економічної інфраструктури спричинили поступову деградацію сільських територій — обезлюднення, збільшення кількості депресивних територій, занепад підприємництва — все це негативно впливає на розвиток сільських територій України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У вітчизняній літературі за останнє десятиліття питання трансформації та розвитку сільських територій знаходиться на стадії зародження та формування наукових шкіл. Цікавим та важливим є те що кожен із авторів на основі емпіричних та теоретичних досліджень дає своє власне бачення саме суті поняття "сільські території" як наукової, економічної категорії. Так, велике значення для продовження таких досліджень мають праці Маліка М.Й., Булавка О.Г., Юрчишин В.В., Саблука П.Т. та

їх послідовників, які у повному обсязі розкривають теоретичні та методологічні засади функціонування та розвитку сільських територій. Важливий методичний внесок у розвиток наукової думки щодо функціонування та трансформації сільських територій було закладено іноземними дослідниками Slingerland H., Bonfield A., Anderson J., Santos R. Тому вивчення цих підходів та подальша їх класифікація дасть можливість зрозуміти природу та зміст цієї категорії як економічного явища.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз підходів до тлумачення економічної категорії "сільські території", їх класифікація, виявлення закономірностей та соціально-економічну природу походження підходів до їх тлумачення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основою вивчення економічних процесів є відображення у свідомості людей явища, яке відображає об'єктивні закони економічного йог буття. Тому для того щоб виявити та описати ці закони, є недостатнім простого спостереження та опису цього економічного явища, а необхідний підхід здатний проникнути в економічну сутність явища, що дозволить описати причинно-наслідкові зв'язки та рушійні сили, тобто економічні закони розвитку. Водночас економічний закон — це відкриття певного економічного взаємозв'язку, виявлення механізму його дії. Наразі науковці виділяють два напрями пізнання економічних законів: виявлення

нових законів та поглиблене дослідження змісту економічної категорії. Процес поглибленого дослідження змісту економічної категорії передбачає відображення виробничих (економічних) відносин. Враховуючи теоретичні основи економічної теорії, сутність економічної категорії визначають за такими критеріями:

- економічні категорії мають відображати не природні властивості речей і предметів, а суспільні виробничі відносини як головний предмет економічної категорії;

- економічні категорії мають об'єктивний характер, бо описують об'єктивну реальність, взаємовідносини, що виникають поза нашою свідомістю;

- економічні категорії мають історичний характер, тобто описують певні історичні умови [41; 31].

Таким чином, економічна категорія — абстракція, теоретичне вираження, мислені форми реально існуючих економічних систем [29]. Цілісна економічна система та закони її розвитку можуть бути всебічно розкриті лише в сукупності економічних інтересів, в їх системі. Окрема економічна категорія відображає лише одну зі сторін елементів такої системи. Оскільки складовими частинами економічної системи є продуктивні сили, техніко-економічні, організаційно-економічні відносини, а також відносини власності та господарський механізм, то кожна з них знаходить своє теоретичне вираження у певній сукупності (підсистемі) економічних інтересів. Водночас двома найважливішими сторонами економічної системи є продуктивні сили і виробничі відносини (відносини економічної власності). Тому економічні категорії — теоретичне вираження, мислені форми передусім відносин економічної власності та властивих їм законів у взаємодії з розвитком продуктивних сил, властивими їм об'єктивними законами. Тому в структурі кожної економічної категорії виділяють аспект, який відображає розвиток продуктивних сил та еволюцію відносин (форм) власності.

У результаті опрацювання економічної літератури, в якій об'єктом дослідження виступають сільські території, всі визначення можна розділити на 4 групи, які ґрунтуються на конкретному підході: адміністративному, ресурсному, системному, територіальному.

Адміністративний підхід розкритий у роботах [54; 42; 44; 40; 32] вітчизняних науковців, які при розкритті суті економічного явища акцентують увагу на адміністративному значенні сільських територій у наступному вигляді: су-

купність сільських населених пунктів [54; 42; 32], просторові утворення [44], конкретні частини країн [40]. Концептуальним є те, що в результаті розкриття змісту явища "сільських територій" Бойко В.В. та Павлов О.І. [44] акцентують увагу на прилеглих до території ресурсах, у той же час, Марченко С.Ю. та Трегобчук В.М. [40] зазначають, що сільські території є ресурсною базою для сільського господарства.

Територіальний підхід, представлений в роботах [47; 48; 35; 57; 51; 22; 48], характеризується тим, що сільські території розглядаються як території, які відповідають певним критеріям. Так, Лісовий А.В. [35], Уркевич В.Ю. [57], Семенишин Х.М. [51] приходять до висновку, що це території, які знаходяться поза межами міських поселень. Водночас такі представники територіального напрямку, як Прокопа І.В. [48] та Белевят О.А. [22] наголошують на аграрній функції сільських територій ("є ресурсною базою для сільського господарства" [48], "...мешканці... здійснюють сільськогосподарське виробництво" [22]).

Представники системного підходу [60; 33; 58; 26; 24; 61; 50; 55; 38; 45; 30; 49; 46; 47] розглядають сільські території як систему взаємопов'язаних ресурсів, які розміщені на ній: "територіально-просторовий комплекс ресурсів" [33], "соціально та економічно збалансована система" [58], "еколого-економічну систему" [26], "системну сукупність" [24], "багатофункціональну природну, соціально-економічну й виробничо-господарську структури" [61], "складну і багатофункціональну природну, соціально-економічну та виробничо-господарську структури" [55], "складна поліфункціональна біосоціо-екосистема" [45], "просторова біоеколого-соціально-економічна система" [46]. До основних компонентів вони відносять таке: землі сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення, природно-заповідний фонд, населення, сукупність сільських населених пунктів, різні види та форми підприємництва, виробничу та соціальну інфраструктуру, місцеві органи влади.

Ресурсний підхід [52; 62; 39; 27; 43; 25], представники якого в категорію "сільські території" вкладають теорію потенціалів, тобто наявний фактичний ресурс та потенційні можливості його використання або подальшого розвитку. До основних складових ресурсів вони відносять природні, соціальні, виробничо-господарські, рекреаційні та політичні складові.

Людиноцентричний підхід, який представлений у Проекті Закону про планування тери-

торіальної інфраструктури сільської місцевості за авторством Белей С.І. [46] "територія, на якій частка сільського населення у його загальній чисельності перевищує 15—50 відсотків". Тобто базовим чинником вважається соціум у різних формах взаємодії з певною територіальною належністю, умовами життєдіяльності, культурою та світобаченням.

Враховуючи проведені дослідження, на нашу думку, акцентування будь-якого із розглянутих підходів у сторону того, що сільські території є базисом для розвитку сільського господарства, є застарілим і не відповідає сучасним реаліям, бо сільські території можуть служити базою як для промисловості, культурно-рекреаційної, так і для сільськогосподарської діяльності тощо.

Вивчаючи наукові погляди іноземних вчених, можна відзначити територіальний підхід при формуванні суті явища у визначеннях сільських територій ("малорозвинена територія" [18], "географічна область" [4], "відкриті площі" [11], "малолюдна територія за межами територій міст" [14], "малозаселені території, віддалених від міст" [11], "територія для ведення сільського господарства та лісівництва" [15], "відкритий природний ландшафт" [15], "землі, які в переважній більшості використовуються для сільського господарства" [6], "малолюдна територія за межами міста" [21]). Якщо розглядати зміст явища, то у всіх визначеннях робиться акцент на людський фактор (малолюдність) як основну визначальну характеристику сільських територій. У деяких працях (переважно до 2000 року) однією з характеристик автори наводять аграрний характер сільських територій.

У проаналізованих роботах іноземних науковців домінуючий підхід при формуванні визначення "сільські території" займає людиноцентричний підхід, всі інші спостерігаються поодинокі. Людиноцентричний підхід базується на визначенні залюдненості територій, який визначається як конкретна кількість жителів, кількість населення на одиницю площі (га, акр, км²) або кількість домогосподарств [11; 16; 6]. Сільська територія визначається авторами [14; 5] як конкретна територія, яка володіє комплексом таких унікальних характеристик: віддаленість від міст, наявність природно-ресурсного потенціалу, малолюдність. Адміністративний підхід, представлений у працях [4; 17], оснований на базовій характеристиці сільських територій — наявності органів управління цими територіями, легітимних та із законодавчо визначеними функціями. Ресурсний підхід харак-

теризує сільські території як комплекс унікальних природно-кліматичних ресурсів: сільськогосподарські землі, ліси, водні ресурси, рекреаційні тощо [21].

Важливим етапом цього дослідження є вивчення підходів до трактування економічної категорії міжнародними організаціями, що дає можливість розглянути сутність категорії "сільські території" зі сторони глобального підходу.

Радою Безпеки ООН під час тлумачення категорії "сільських територій" не було надано конкретного визначення, пояснюючи це тим, що врахування національних відмінностей визначення міських та сільських районів не дає такої можливості. Проте було надано рекомендації для країн членів ООН проводити класифікацію сільських/міських територій на основі щільності розселення місцевого населення та додаткових критеріїв, наприклад, частка робочої сили у сільському господарстві або простота доступу до медичної допомоги та освіти тощо. Але, у будь-якому випадку, відповідно до рекомендацій, визначення не має бути надто складним, щоб воно було оперативним застосоване та зрозуміле користувачам [3].

Міжнародною організацією праці (МОП) було проведено опис характеристик визначень міських і сільських територій для підтримки своїх активностей, спрямованих на сприяння гідної праці в сільській місцевості. В результаті було виявлено, що національні визначення сільських та міських районів широко варіюються, і часто сільська територія визначається як залишок від того, що визначається як міська. Більшість визначень базувалися на одному із таких критеріїв: адміністративна територія; чисельність населення; тип населеного пункту. МОП також було рекомендовано, що під час формування визначення сільських територій доцільним є використання кількох критеріїв, включаючи переважання сільськогосподарської діяльності та доступність інфраструктурних послуг [8].

Водночас у звіті про світовий розвиток Світовим Банком сільські території визначаються як різниця між площею територій та міських поселень, але було наголошено, що саме визначення у різних країнах сильно відрізняється і не базується на жодній стандартизованій методології. Розглядаючи відмінності у підходах до визначення та ідентифікації сільських територій, Світовим Банком було запропоновано диференційовану схему класифікації сільських територій, щоб забезпечити порівняння подібних з подібними. Для цього було

Таблиця 1. Відповідність визначення категорії "сільські території" у вітчизняній літературі критеріям за методикою Старостіної А. та Кравченко В.

Автор (и)	Суть явища	Зміст явища	Результат явища	Підхід
Белєй С.І.	+	+	+	Територіальний Людноцентричний
Бойко В.В.	+	+	+	Адміністративний
Мельника С.І.	+	+	-	Адміністративний
Павлов О.І.	+	+	+	Адміністративний
Прокопа І.В.	+	+	-	Територіальний
Славов В.П., Коваленко О.В.	+	+	+	Ресурсний
Лісовий А.В.	+	-	-	Територіальний
Якуба К.І.	+	-	-	Ресурсний
Малік М.І.	+	+	-	Ресурсний
Кульганіка О.М.	+	+	-	Системний
Фільштейн Л.М.	+	+	-	Системний
Уркевич В.Ю.	+	-	-	Територіальний
Белєв'ят О.А.	+	+	-	Територіальний
Грановська Л.М., Нижеголенко К.С.	+	+	-	Системний
Семенишин Х.М.	+	+	+	Територіальний
Булавка О.Г.	+	+	+	Системний
Довгаль О.В.	+	+	-	Ресурсний
Юрчишин В.В.	+	-	-	Системний
Юрчишин В.В.	+	+	-	Системний
Орлатий М.К.	+	-	-	Ресурсний
Саблук П.Т.	+	+	-	Системний
Талавіра М.П.	+	+	-	Системний
Луценко І.О.	+	+	-	Системний
Положаєнко О.В.	+	+	-	Системний
Залізко В.Д.	+	+	-	Системний
Гончаренко І.В.	+	+	-	Ресурсний
Прушківський В.Г., Колесников В.І.	+	+	+	Системний
Трегобчук В.М.	+	+	-	Адміністративний
Ключник А.В.	+	+	-	Адміністративний

проведено зіставлення внеску сільського господарства в загальне економічне зростання країни проти частки бідного населення, що живе у сільській місцевості, в результаті було отримано три групи країн: аграрні (agriculture-based); у процесі трансформації (transforming); урбанізовані (urbanized). У рамках кожної країни було визначено сприятливі райони для розвитку сільських територій щодо доступу до ринків та агрокліматичного потенціалу цих територій. Ці два критерії були використані для сортування сільських територій за двома типами в кожній з трьох груп країн [20].

ОЕСР було розроблено та імплементовано визначення сільської місцевості, яке застосовується у основному в розвинених країнах. На перших етапах визначення базувалося на класифікації кожної адміністративної одиниці країни за щільністю населення, а потім за розміром міських центрів у регіоні. Це сортування дало три типи районів: переважно міські, проміжні та переважно сільські. Відображаючи віддаленість, час руху, необхідний для досягнення густонаселеного центру, застосову-

вався для створення більшої кількості типів. Враховуючи відносну неважливість у цих розвинених країнах сільських районів, сільське господарство не вважається відповідним виміром сільської місцевості [12].

Розглядаючи досвід Європейського Союзу, в якому для більш ефективної політики територіального розвитку спеціалізована установа Європейська Мережа Спостережень за Територіальним Розвитком та Згуртованістю ЄС (ESPON) розробила типологію міських/сільських територій. Міський/сільський континуум базується на сіми градаціях (переважно міська, проміжна, близька до міста, віддалена, переважно сільська, відносно близька до міста та віддалена переважно сільська територія). У межах двох категорій переважно сільської території райони були поділені на чотири класи за основною економічною діяльністю. "Аграрними" районами були ті, що характеризувалися домінуванням у виробничому секторі сільського господарства. Території, класифіковані як "сільська місцевість споживання", характеризувалися рекреаційним характером. Зони "вторинного сектору" та "приватного сектору" були економічно диверсифіковані та мали подібну структуру зайнятості за секторами економіки, як у міських територіях [10].

Враховуючи всі вищепредставлені визначення категорії "сільські території", нами було використано методику Старостіної А. та Кравченко В. [53] для форсування авторського тлумачення категорії "сільських територій" на основі вже відомих. Відповідно до зазначеної методики будь-яка економічна категорія має таку структуру: суть явища (в якій відображає зовнішні властивості, процеси, зв'язки предмета, які даються пізнанню безпосередньо у формах живого споглядання), зміст явища (відображається структура або сукупність компонентів, що складають явище) та результат (відображає результат функціонування явища як частини буття) [37]. Враховуючи це, нами було проведено перший етап оцінки категорії "сільські території" всіх доступних визначень категорії сільські території у вітчизняній літературі та представлено в таблиці 1.

Другий етап оцінки та конструювання категорії заключається в критичній оцінці

Таблиця 2. Оцінка існуючих підходів до визначення категорії "сільські території" у вітчизняній літературі

Автор (и)	Наявність компонентів	Поширеність визначення	Теоретичне обґрунтування	Практична доступність	Сума оцінок
Белевят О.А.	3	5	5	3	16
Белеи С.І.	5	2	5	3	15
Саблук П.Т.	3	4	5	3	15
Павлов О.І.	5	2	5	3	15
Фільштейн Л.М.	3	5	4	3	15
Славов В.П., Коваленко О.В.	5	1	5	3	14
Семенишин Х.М.	5	2	4	3	14
Ключник А.В.	3	4	4	3	14
Булавка О.Г.	5	3	3	3	14
Довгаль О.В.	3	5	3	3	14
Положаєнко О.В.	3	4	4	3	14
Малік М.Й.	3	3	3	4	13
Талавиря М.П.	3	4	3	3	13
Кульганіка О.М.	3	4	3	3	13
Юрчишин В.В.	3	1	5	3	12
Прушківський В.Г., Колесников В.І.	5	0	4	3	12
Юрчишин В.В.	1	3	5	3	12
Гончаренко І.В.	3	3	3	3	12
Орлатий М.К.	1	5	3	2	11
Лісовий А.В.	1	5	3	2	11
Мельник С.І.	3	0	5	3	11
Бойко В.В.	5	0	3	3	11
Прокопа І.В.	3	1	4	3	11
Залізко В.Д.	3	2	3	2	10
Грановська Л.М., Нижеголенко К.С.	3	1	3	3	10
Якуба К.І.	1	2	4	2	9
Уркевич В.Ю.	1	3	3	2	9
Трегобчук В.М.	3	0	3	3	9
Луценко І.О.	3	0	3	3	9

підходів до авторських визначень економічної категорії досліджуваного явища вітчизняних науковців. Результати представлені в табл. 2 і дозволяють виявити визначення з високим рейтингом, який формується як сума балів за компоненти або якісні характеристики визначень поняття "сільські території". Для оцінки було використано бальну шкалу за такими критеріями:

1) наявність компонентів економічної категорії: лише суті — 1 бал, суті і зміст — 3 бали, всіх трьох (суті, зміст і результат) — 5 балів (табл. 1);

2) поширеність визначення в науковій літературі: від 0 до 5 балів (в оригінальній методиці автори вказували від 1 до 5, але враховуючи, що частина визначень взагалі не використовуються, ми ввели 0). Оцінка проводилася на основі середньорічної кількості посилань на працю з цим визначенням в інших працях за темами пов'язаними з сільськими територіями в системі Google Scholar за формулою: кількість посилань на працю/ (поточний рік (2020) — рік опублікування праці), далі всі оцінки ранжуються на 6 груп і кожній групі присвоюється оцінка від 0 до 5;

3) теоретична обґрунтованість визначення: від 1 до 5 балів. Враховувалася кількість класичної економічної літератури, використаної у публікації, глибина обґрунтування та метод виведення визначення;

4) доступність до практичного використання: від 1 до 5 балів. Визначається як середнє арифметичне оцінок 4 експертів: голова ОТГ, директор сільськогосподарського підприємства, голова особистого селянського господарства та автор цієї публікації.

Таким чином, у результаті використання методики оцінки існуючих підходів до визначення категорії "сільські території", нами було відібрано топ-5 визначень з найбільшою сумою балів, які сформовані, з теоретико-методологічної точки зору, найкраще (табл. 3). Всі інші визначення не вважаються гіршими чи неправильними, бо дуже часто автори виводили визначення в ході вивчення специфічної теми дослідження або вдосконалювали визначення своїх попередників та наставників.

Використовуючи аналогічний методологічний підхід Старостіної А. та Кравченко В. [53], нами було проведено оцінку визначень категорії "сільські території" у іноземній літературі.

Таблиця 3. Топ-5 визначень поняття "сільські території" з рівнем теоретико-методологічного обґрунтування у вітчизняній літературі

Автор	Визначення	Підхід
Белевят О.А.	Сільські території стосуються земельного простору, на якому розміщується сільський населений пункт, проживає сільське населення, виробляється сільськогосподарська продукція. Ця категорія відображає найзагальніші закономірні зв'язки та відношення, які існують у реальній дійсності сільської місцевості. За змістом сільська територія є ширшим поняттям, ніж сільська місцевість, що узагальнює найбільш суттєві ознаки конкретних місць, на яких здійснюється ведення сільського господарства. Сільську територію слід визначати як просторову земельну цілісність із відповідними ресурсами та сільською поселенською мережею, мешканці якої постійно проживають у межах сільських поселень, здійснюють сільськогосподарське виробництво та необхідну для існування села господарську та управлінську діяльність [22]	Територіальний
Белей С.І.	Територія, на якій частка сільського населення у його загальній чисельності перевищує 15-50 відсотків. Сільська територія поділяється на: чітко виражену сільську місцевість – частка сільського населення у його загальній чисельності перевищує 50 відсотків; сільську місцевість – частка сільського населення складає 15-50 відсотків чисельності усіх жителів [46]	Територіальний
Павлов О.І.	Гетерогенні за своєю структурною будовою соціально-просторові утворення, що складаються з поселень, населення, виробничих комплексів, інфраструктури, земель сільськогосподарського і іншого призначення, природного середовища, які виконують виробничогогосподарську, природоохоронну, рекреаційно-оздоровчу, соціальну та інші функції з урахуванням їхнього ресурсного потенціалу [44]	Адміністративний
Саблук П.Т.	Складна багатофункціональна природна, соціальноекономічна й виробничо-господарська система з властивими їй кількісними, структурними, природними й іншими характеристиками [50]	Системний
Фільштейн Л.М.	Соціально та економічно збалансована система, яка за сукупністю компонентів характеризується єдністю взаємопов'язаних складових, цілісністю та комплексністю в межах функціонування національної економіки [59]	Системний

Результати першого етапу аналізу представлені в таблиці 4. На відміну від характеристик вітчизняних визначень сільських територій в іноземній літературі переважає людиноцентричний підхід, тоді як у вітчизняній — системний.

Результати другого етапу оцінки та конструювання категорії представлено в табл. 5 і дозволяють зробити висновок про те, що іноземні визначення методично якісніше сконструйовані, бо сума оцінок для вітчизняних визначень становить 12 балів, тоді як для іноземних — 13 (відхилення становить 8%). Також потрібно відмітити, що в основному вітчизняні визначення отримують менше балів за рахунок таких складових, як поширеність визначення (-28%) та практична доступність (-11%).

У результаті застосування методики оцінки підходів до визначення категорії "сільські території" в іноземній літературі було відібрано топ-5 визначень (табл. 6).

Таблиця 4. Відповідність визначення категорії "сільські території" у іноземній літературі критеріям за методикою Старостіної А. та Кравченко В.

Автор (и)	Суть явища	Зміст явища	Результат явища	Підхід
Slingerland H. [18]	+	+	-	Людиноцентричний
Bonfield A. [4]	+	+	-	Адміністративний
Howarth W. [11]	+	-	-	Людиноцентричний
Businessdictionary [12]	+	+	-	Територіальний
Realestateabc [13]	+	+	+	Людиноцентричний
James City County [14]	+	+	-	Ресурсний
Washington State Legislature [7]	+	+	+	Територіальний
Anderson J. [1]	+	+	-	Ресурсний
Cvijanović D. [6]	+	+	-	Людиноцентричний
Santos R. [17]	+	+	-	Людиноцентричний
Chigbu U. [5]	+	+	-	Територіальний

ВИСНОВКИ

Враховуючи визначення категорії "сільські території", які набрали найбільше балів у вітчизняній та іноземній літературі, а також визначення міжнародними організаціями, нами було сформульовано власне визначення із дотриманням такої структури: суть явища, зміст явища та результат. Сільські території — це багатофункціональне соціально-про-

Таблиця 5. Оцінка існуючих підходів до визначення категорії "сільські території" у іноземній літературі

Автор (и)	Наявність компонентів	Поширеність визначення	Теоретичне обґрунтування	Практична доступність	Сума оцінок
Slingerland H. [18]	3	3	3	5	14
Bonfield A. [4]	3	4	4	5	16
Howarth W. [11]	1	2	3	2	8
Businessdictionary [12]	3	3	3	2	11
Realestateabc [13]	5	5	5	4	19
James City County [14]	3	4	4	5	16
Washington State Legislature [7]	5	3	5	3	16
Anderson J. [1]	3	2	3	2	9
Cvijanović D. [6]	3	2	2	1	9
Santos R. [17]	3	4	4	3	14
Chigbu U. [5]	3	4	4	3	14

сторове утворення, яке функціонує як синергетична єдність людського, природного та економічного потенціалів з притаманними для них характеристиками: відкритий природний простір переважає над забудовами, традиційний сільський уклад людського життя та первинна переробки ресурсів в товар або послугу задля задоволення власних потреб та розвитку.

Література:

1. A land use and land cover classification system for use with remote sensor data / Anderson J.R., Hardy E.E., Roach J.T., Witmer R.E. Washington: US Government Printing Office, 1976. 28 p.

2. Action Plan of the Global Strategy to Improve Agricultural and Rural Statistics for Food Security, Sustainable Agriculture, and Rural

Таблиця 6. Топ-5 визначень поняття "сільські території" з рівнем теоретико-методологічного обґрунтування у іноземній літературі

Автор	Визначення	Підхід
Realestateabc	Означає географічну область, яка ідентифікована та визначена в комплексному плані громади як зона, яка заслуговує певного рівня регулятивного захисту від необмеженого розвитку для цілей, які можуть включати, але, не обмежуючись цим, підтримку сільського господарства, лісового господарства, гірничодобувної промисловості, відкритого простору, середовища існування дикої природи, середовища проживання риболовлі та мальовничі землі, і далеко від них відволікається більшість проєктів, прогнозованих протягом 10 років [13]	Адміністративний
James City County	Це території, що містять ферми, ліси та розкидані будинки, виключно за межами первинної зони обслуговування, де існує нижчий рівень надання державних послуг або де комунальні та міські послуги не існують і не плануються на майбутнє [14]	Ресурсний
Washington State Legislature	Території: (а) в яких відкритий простір, природний ландшафт та рослинність переважають над забудованим середовищем; (b) сприяють традиційному способу життя у сільській місцевості, економіці, що базується на селі, та можливості як жити, так і працювати в сільській місцевості; (c) забезпечують візуальні пейзажі, які традиційно зустрічаються у сільській місцевості та громадах; (d) які сумісні з використанням землі дикою природою та для риб та середовища існування дикої природи; (e) не потребують розширення міських державних служб; (f) що узгоджується із захистом природних поверхневих водних потоків та підземних вод та ділянок підзарядки та скидання поверхневих вод [7]	Територіальний
Slingerland H.	Малорозвинена територія, де земля переважно використовується для сільського господарства, лісового господарства, видобутку ресурсів, житлових потреб з дуже низькою щільністю (одна одиниця на 10 акрів або менше) або використання відкритих просторів [18]	Людноцентричний
Bonfield A.	Означає географічну область, яка ідентифікована та визначена в комплексному плані громади як зона, яка заслуговує певного рівня регулятивного захисту від необмеженого розвитку для цілей, які можуть включати, але не обмежуючись цим, підтримку сільського господарства, лісового господарства, гірничодобувної промисловості, відкритого простору, середовища існування дикої природи [4]	Адміністративний

Development / FAO, WB and UNSC. Rome: Food and Agricultural Organization, 2012.

3. Action Plan of the Global Strategy to Improve Agricultural and Rural Statistics for Food Security, Sustainable Agriculture, and Rural Development. Rome: Food and Agricultural Organization, 2012. 98 c.

4. Bonfield A. E. An Introduction to the 1981 Model State Administrative Procedure Act, Part I: General Provisions, Access to Agency Law and Policy, Rulemaking, and Review of Rules. Administrative Law Review. 1982. Vol. 34 (1). P. 1—12.

5. Chigbu, U. E. Concept and approach to Land management interventions for rural development in Africa. Geospatial Technologies for Effective Land Governance. Hershey, PA, USA: IGI Global, 2019. P. 1—4.

6. Cvijanovic, D., Ignjatijevic, S. International Competitiveness of Niche Agricultural Products: Case of Honey Production in Serbia. Handbook of Research on Globalized Agricultural Trade and New Challenges for Food Security. Hershey, PA, USA: IGI Global, 2020. P. 443—464.

7. Definitions of rural/urban areas for use in labour statistics: Analysis of the most common criteria used., Geneva: ILO Department of Statistics, 2016.

8. Definitions of rural/urban areas for use in labour statistics: Analysis of the most common criteria used. Geneva: ILO Department of Statistics, 2016.

9. Delli. G. 2018. Global Strategy to improve Agricultural and Rural Statistics. Methodology for definition and spatial delimitation of rural areas: Technical Report. Rome: Global Strategy Technical Report. 2018. № 32.

10. ESPON Atlas — Mapping European Territorial Structures and Dynamics. European Commission. Brussels: European Union. 2014.

11. Howarth W. The Value of Rural Life in American Culture. Rural Development Perspectives. 1996. Vol. 12. № 1. P. 5—10.

12. OECD Regional Typology. Paris: OECD Directorate for Governance and Territorial Development, 2012.

13. Revision of the System of Environmental-Economic Accounting — Central Framework. Chapter 5. Asset Accounts / UN Statistical Commission. New York, 2012.

14. Rural Development Report: Fostering Inclusive Rural Transformation. Rome: International Fund for Agricultural Development, 2016.

15. Rural element / Washington State Legislature. URL: <https://app.leg.wa.gov/Wac/default.aspx?cite=365-196-425> (дата звернення: 19.04.2021).

16. Rural Households' Livelihood and Well Being Statistics on Rural Development and Agriculture Household Income: handbook / UN Statistical Commission. New York, 2012.

17. Santos R.A. Tourism, Emigration, and Cooperation: A Strategy for Growth and Sustainable Development in a Community of Portuguese-Speaking Member States. Cross-Border Cooperation (CBC) Strategies for Sustainable Development. Hershey, PA, USA: IGI Global, 2020. P. 192—215.

18. Slingerland B.H. Specific language disability is recognized by the renton, Washington, school district. Bulletin of the Orton Society. 1963. Vol. 13 (1). P. 161—169. DOI: 10.1007/BF02653626.

19. Social Dimension of Rural Statistics: Technical Report / GSARS. Rome, 2017. Ser. GO17-2017.

20. Tracking results in agriculture in less-than-ideal conditions: a sourcebook of indicators for monitoring and evaluation / GPRD, FAO, World Bank. 2008. URL: <http://www.fao.org/fileadmin/templates/ess/documents/Sourcebook-WebVersion.pdf>, accessed 15/12/17 (дата звернення: 19.04.2021).

21. Vukovic P.M., Grujic, B. Diversification of Economic Activities and Sustainable Development of Rural Areas: The Case of the Novi Sad, Serbia. Handbook of Research on Agricultural Policy, Rural Development, and Entrepreneurship in Contemporary Economies. Hershey, PA, USA: IGI Global, 2020. P. 167—188.

22. Белевят О.А. Соціально-економічний розвиток сільських територій в умовах транзитивної економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.03. Миколаїв, 2012. 20 с.

23. Бойко В.В. Сільські території у формуванні економічної безпеки держави: теоретичний аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 11. С. 64—68.

24. Булавка О.Г. Теоретико-методичні та організаційні основи розвитку сільських територій. Економіка АПК. 2016. № 6. С. 104—109.

25. Гончаренко І.В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми території та практики: монографія. Львів, 2009. 370 с.

26. Грановська Л.М., Нижеголенко К.С. Теоретичні підходи до формування категорій "сільські території" та "сільський регіон". Збалансоване природокористування. 2016. № 1. С. 10—15.

27. Довгаль О.В. Регіональні особливості формування та розвитку ресурсного потенціала

лу сільських територій: дис. ... д-ра екон. наук. Харків, 2019. 392 с.

28. Довгаль О.В. Ресурсний потенціал сільських територій: зміст та особливості еволюції. Український журнал прикладної економіки. 2019. Т. 3. № 3. С. 110—119.

29. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т. 1 / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ: Академія, 2000. 864 с.

30. Залізко В.Д. Сутність поняття "сільська територія": визначення та основні функції. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 6. Т. 1. С. 194—198.

31. Ильенков Э.В. Диалектика абстрактного и конкретного в "Капитале" Маркса. Изд. 2-е, испр. Москва: URSS, 2011. 284 с.

32. Ключник А.В. Формування і розвиток економічного потенціалу сільських територій України: монографія. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2011. 468 с.

33. Кульганік О.М. Формування системи соціально-економічного розвитку сільських територій: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК". Київ, 2010. 21 с.

34. Кульганік О.М. Формування системи соціально-економічного розвитку сільських територій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.07.02. Київ, 2010. 21 с.

35. Лісовий А.В. Державне регулювання розвитку сільських територій: монографія. Київ: Дія, 2007. 400 с.

36. Лісовий А.В. Державне регулювання розвитку сільських територій: монографія. Київ: Дія, 2007. 400 с.

37. Лук'янець В. Парадигма. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В.І. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. С.

38. Луценко І.О. Сільські території як об'єкт бюджетного регулювання. Науковий вісник Полісся. 2015. № 2 (2). С. 154—158.

39. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій. Економіка АПК. 2008. № 5. С. 51—58.

40. Марченко С.Ю. Сутність поняття "сільські території" та його визначення в юридичній літературі. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2013. № 1. С. 149—151.

41. Мацелюх Н.П., Максименко І.А. Історія економіки та економічної думки. Політична економія. Мікроекономіка. Макроекономіка: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 382 с.

42. Мельник С.І. Соціально-економічні проблеми відтворення та ефективного використан-

ня ресурсного потенціалу села: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2004. 428 с.

43. Орлатий М.К. Соціальна сфера села: теорія, методологія та проблеми розвитку. Київ: Ін.-т аграр. економіки УААН, 1997. 200 с.

44. Павлов О.І. Сільські території України: історична трансформація парадигми управління: монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 360 с.

45. Положаєнко О.В., Марченко С.І. Сутність поняття "сільські території" та його визначення в юридичній літературі. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2013. Т. 1, вип. 3. С. 149—151.

46. Про планування територіальної інфраструктури сільської місцевості: проект Закону України від 07. 04. 2005 р. / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=24247 (дата звернення: 19.04.2021).

47. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: закон України від 17 черв. 2004 р. № 1807. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15#Text> (дата звернення: 19.04.2021).

48. Прокопа І.В. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку. Економіка України. 2007. № 6. С. 50—59.

49. Прушківський В.Г., Колесников В.І. (2014). Теоретичні підходи до визначення сільських територій. Проблеми економіки. № 4. С. 127—132.

50. Саблук П. Розвиток сільських територій — запорука відродження аграрної України. Вісник аграрної науки. 2006. № 5. С. 21—23.

51. Семенишин Х.М. Визначення поняття "сільські території": соціально-економічний аспект. Науковий вісник Національного університету податкової служби України (економіка, право). 2012. № 4. С. 28—32.

52. Славов В.П., Коваленко О.В. Економіко-енергетична система сталого розвитку сільських територій. Вісник аграрної науки. 2007. № 9. С. 68—71.

53. Старостіна А., Кравченко В. Сутність та практичне застосування методики конструювання категоріального апарату економічної науки (на прикладі понять глобалізація та підприємницький ризик). Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2011. Вип. 128. С. 5—10.

54. Статівка А., Уркевич В.Ю. Про проект Закону України "Про сільське господарство України". Підприємництво, господарство і право. 2011. № 8. С. 104—110.

55. Талавиря М.П. Організаційно-економічний механізм державної підтримки розвитку

сільських територій: дис. ... д-ра екон. наук. Київ, 2011. 458 с.

56. Трегобчук В.М. Актуальні проблеми сталого розвитку сільських територій. Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: сьомі річні збори Всеукр. конгр. вчених економістів-аграрників, 9—10 листоп. 2005 р. Київ, 2005. С. 69—76.

57. Уркевич В.Ю. Про категорію "сталий розвиток сільських територій". Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природо-ресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21—22 трав. 2010 р. Біла Церква, 2010. С. 3—9.

58. Фільштейн Л.М. Соціально-економічний розвиток сільських регіонів України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством". Запоріжжя, 2010. 20 с.

59. Фільштейн Л.М. Соціально-економічні проблеми сільського сектору України. Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 30 жовт. 2009 р. Тернопіль, 2009. С. 145—147.

60. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки. Економіка АПК. 2005. № 3. С. 3—10.

61. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки. Економіка АПК. 2005. № 3. С. 3—10.

62. Якуба К.І. Трудовий потенціал сільських територій. Вісник аграрної науки. 2007. № 6. С. 72—75.

References:

1. Anderson, J.R. Hardy, E.E. Roach, J.T. and Witmer, R.E. (1976), A land use and land cover classification system for use with remote sensor data, US Government Printing Office, Washington, USA.

2. FAO, WB & UNSC (2012), Action Plan of the Global Strategy to Improve Agricultural and Rural Statistics for Food Security, Sustainable Agriculture, and Rural Development, Food and Agricultural Organization, Rome, Italy.

3. FAO, WB & UNSC. (2012), Action Plan of the Global Strategy to Improve Agricultural and Rural Statistics for Food Security, Sustainable Agriculture, and Rural Development, Food and Agricultural Organization, Rome, Italy.

4. Bonfield, A. (1982), "An Introduction to the 1981 Model State Administrative Procedure Act,

Part I: General Provisions, Access to Agency Law and Policy, Rulemaking, and Review of Rules", *Administrative Law Review*, vol. 34 (1), pp. 1—12.

5. Chigbu, U.E. (2019), Concept and approach to Land management interventions for rural development in Africa, *Geospatial Technologies for Effective Land Governance*, pp. 1-14, IGI Global, Hershey, PA, USA.

6. Cvijanovic, D. and Ignjatijevic, S. (2020), "International Competitiveness of Niche Agricultural Products: Case of Honey Production in Serbia", *Handbook of Research on Globalized Agricultural Trade and New Challenges for Food Security*, pp. 443—464, IGI Global, Hershey, PA, USA.

7. ILO, Department of Statistics (2016), Definitions of rural/urban areas for use in labour statistics: Analysis of the most common criteria used, ILO, Geneva, Switzerland.

8. ILO, Department of Statistics (2016), Definitions of rural/urban areas for use in labour statistics: Analysis of the most common criteria used, ILO, Geneva, Switzerland.

9. Delli, G. (2018), Global Strategy to improve Agricultural and Rural Statistics. Methodology for definition and spatial delimitation of rural areas : Technical Report, Global Strategy Technical Report, Rome, Italy.

10. European Union (2014), ESPON Atlas — Mapping European Territorial Structures and Dynamics, European Union, European Commission, Brussels, Belgium.

11. Howarth, W. (1996), "The Value of Rural Life in American Culture", *Rural Development Perspectives*, vol. 12 (1), pp. 5—10.

12. OECD. (2011), OECD Regional Typology, OECD Directorate for Governance and Territorial Development, Paris, France.

13. UN, Statistical Commission (2012), Revision of the System of Environmental-Economic Accounting — Central Framework. Chapter 5. Asset Accounts, New York, USA.

14. International Fund for Agricultural Development (2016), Rural Development Report: Fostering Inclusive Rural Transformation, Rome, Italy.

15. Washington State Legislature (2020), "Rural element", available at: <https://app.leg.wa.gov/Wac/default.aspx?cite=365-196-425> (Accessed 15 May 2021).

16. UN, Statistical Commission (2012), Rural Households' Livelihood and Well Being Statistics on Rural Development and Agriculture Household Income: handbook, New York, USA.

17. Santos, R.A. (2020), Tourism, Emigration, and Cooperation: A Strategy for Growth and

Sustainable Development in a Community of Portuguese-Speaking Member States, Cross-Border Cooperation (CBC) Strategies for Sustainable Development, pp. 192-215, IGI Global, Hershey, PA, USA.

18. Slingerland, B.H. (1963), "Specific language disability is recognized by the renton, Washington, school district", *Bulletin of the Orton Society*, vol. 13 (1), pp. 161—169. doi: 10.1007/BF02653626.

19. GSARS (2017), *Social Dimension of Rural Statistics*, Technical Report. GO17-2017, Rome, Italy.

20. GPRD, FAO & World Bank (2008), "Tracking results in agriculture in less-than-ideal conditions: a sourcebook of indicators for monitoring and evaluation", available at: <http://www.fao.org/fileadmin/templates/ess/documents/Sourcebook-WebVersion.pdf>, accessed 15/12/17 (Accessed 15 May 2021).

21. Vukovic, P.M. and Grujic, B. (2020), *Diversification of Economic Activities and Sustainable Development of Rural Areas: The Case of the Novi Sad, Serbia*. Handbook of Research on Agricultural Policy, Rural Development, and Entrepreneurship in Contemporary Economies, pp. 167—188, Hershey, PA, IGI Global, USA.

22. Beleviat, O.A. (2012), "Socio-economic development of rural areas in a transitive economy", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Mykolaiv, Ukraine.

23. Boiko, V.V. (2015), "Rural areas in the formation of economic security of the state: a theoretical aspect", *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser. Ekonomika i menedzhment*, vol. 11, pp. 64—68.

24. Bulavka, O.H. (2016), "Theoretical and methodological and organizational foundations of rural development", *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 104—109.

25. Honcharenko, I.V. (2009), *Sotsialno-ekonomichni rozvytok silskykh terytorii rehionu: problemy terytorii ta praktyky* [Socio-economic development of rural areas of the region: problems of territory and practice], Lviv, Ukraine.

26. Hranovska, L.M. and Nyzheholenko, K.S. (2016), "Theoretical approaches to the formation of the categories "rural areas" and "rural region"", *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, vol. 1, pp. 10—15.

27. Dovhal, O.V. (2019), "Regional features of formation and development of resource potential of rural territories", Ph.D. Thesis, Economy, Kharkivskyi natsionalnyi tekhnichniy universytet silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka, Kharkiv, Ukraine.

28. Dovhal, O.V. (2019), "Resource potential of rural areas: content and features of evolution", *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, vol. 3 (3), pp. 110—119.

29. Mochernyi, S.V. (2000), *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic encyclopedia], Vol.1, Akademiia, Kyiv, Ukraine.

30. Zalizko, V.D. (2011), "The essence of the concept of "rural area": definitions and main functions", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 6 (1), pp. 194—198.

31. Ilyenkov, E.V. (2011), *Dialektika abstraktnogo i konkretnogo v "Kapitale" Marksa* [Dialectics of the abstract and the concrete in Marx's "Capital"], URSS, Moscow, Russia.

32. Kliuchnyk, A.V. (2011), *Formuvannia i rozvytok ekonomichnoho potentsialu silskykh terytorii Ukrainy* [Formation and development of economic potential of rural areas of Ukraine], Dyzain ta polihrafiia, Mykolaiv, Ukraine.

33. Kulhanik, O.M. (2010), "Formation of the system of socio-economic development of rural areas", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.

34. Kulhanik, O.M. (2010), "Formation of the system of socio-economic development of rural areas", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.

35. Lisovyi, A.V. (2007), *Derzhavne rehuliu-vannia rozvytku silskykh terytorii* [State regulation of rural development], Diia, Kyiv, Ukraine.

36. Lisovyi, A.V. (2007), *Derzhavne rehuliu-vannia rozvytku silskykh terytorii* [State regulation of rural development], Diia, Kyiv, Ukraine.

37. Lukianets, V. (2002), "Paradyhma", *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary], Abrys, Kyiv, Ukraine.

38. Lutsenko, I.O. (2015), "Rural areas as an object of budget regulation", *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 2 (2), pp. 154—158.

39. Malik, M.Y. (2008), "On the issue of sustainable development of rural areas", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 51—58.

40. Marchenko, S.Yu. (2013), "The essence of the concept of "rural areas" and its definition in the legal literature", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 1, pp. 149—151.

41. Matseliukh, N.P. and Maksymenko, I.A. (2014), *Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky. Politychna ekonomia. Mikroekonomika. Makroekonomika* [History of economics and economic thought. The political economy. Microeconomics. Macroeconomics], Tsentru uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

42. Melnyk, S.I. (2004), Sotsialno-ekonomichni problemy vidtvorennia ta efektyvnoho vykorystannia resursnoho potentsialu sela [Socio-economic problems of reproduction and efficient use of the resource potential of the village], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

43. Orlatyi, M.K. (1997), Sotsialna sfera sela: teoriia, metodolohiia ta problemy rozvytku [The social sphere of the village: theory, methodology and problems of development], Instytut aharnoi ekonomiky UAAN, Kyiv, Ukraine.

44. Pavlov, O.I. (2006), Silski terytorii Ukrainy: istorychna transformatsiia paradyhmy upravlinnia [Rural areas of Ukraine: historical transformation of the management paradigm], Astropynt, Odesa, Ukraine.

45. Polozhaienko, O.V. and Marchenko, S.I. (2013), "The essence of the concept of "rural areas" and its definition in the legal literature", Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, vol. 1 (3), pp. 149—151.

46. Verkhovna Rada Ukrainy (2005), "About planning of a territorial infrastructure of a countryside", available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc_4_1?id=&pf3511=24247 (Accessed 15 May 2021).

47. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "About agricultural advisory activity", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15#Text> (Accessed 15 May 2021).

48. Prokopa, I.V. (2007), "Rural areas of Ukraine: research and regulation of development", Ekonomika Ukrainy, vol. 6, pp. 50—59.

49. Prushkivskyi, V.H. and Kolesnykov, V.I. (2014), "Theoretical approaches to the definition of rural areas", Problemy ekonomiky, vol. 4, pp. 127—132.

50. Sabluk, P. (2006), "Rural development is the key to the revival of agrarian Ukraine", Visnyk aharnoi nauky, vol. 5, pp. 21—23.

51. Semenyshyn, Kh.M. (2012), "Definition of "rural areas": socio-economic aspect", Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu podatkovoi sluzhby Ukrainy (ekonomika, pravo), vol. 4, pp. 28—32.

52. Slavov, V.P. and Kovalenko, O.V. (2007), "Economic and energy system of sustainable development of rural areas", Visnyk aharnoi nauky, vol. 9, pp. 68—71.

53. Starostina, A. and Kravchenko, V. (2011), "The essence and practical application of the methodology of constructing the categorical apparatus of economics (on the example of the concepts of globalization and business risk)", Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu

imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika, vol. 128, pp. 5—10.

54. Stativka, A. and Urkevych, V.Yu. (2011), "On the draft Law of Ukraine "On Agriculture of Ukraine"", Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, vol. 8, pp. 104—110.

55. Talavyria, M.P. (2011), "Organizational and economic mechanism of state support for rural development", Ph.D. Thesis, Economy, Natsionalnyi universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

56. Trehobchuk, V.M. (2005), "Actual problems of sustainable development of rural areas", Sotsialno-ekonomichni problemy rozvytku ukrainskoho sela i silskykh terytorii : somi richni zbory Vseukr. konhr. vchenykh ekonomistiv-aharnykyv [Socio-economic problems of development of the Ukrainian village and rural territories: the seventh annual meeting of the All-Ukrainian. Congr. agrarian economists], Kyiv, Ukraine, pp. 69—76.

57. Urkevych, V.Yu. (2010), "About the category "sustainable development of rural areas"", Suchasne zemelne, aharnne, ekolohichne ta pryrodo resursne pravo: aktualni problemy teorii ta praktyky : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Modern land, agricultural, environmental and natural resource law: current issues of theory and practice: materials International. scientific-practical conf.], Bila Tserkva, Ukraine, pp. 3—9.

58. Filshtein, L.M. (2010), "Socio-economic development of rural regions of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Zaporizhzhia, Ukraine.

59. Filshtein, L.M. (2009), "Socio-economic problems of the rural sector of Ukraine", Rozvytok Ukrainy v XXI stolitti: ekonomichni, sotsialni, ekolohichni, humanitarni ta pravovi problemy: materialy V mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. [Development of Ukraine in the XXI century: economic, social, ecological, humanitarian and legal problems: materials of the V International. scientific-practical internet conference], Ternopil, Ukraine, pp. 145—147.

60. Yurchyshyn, V.V. (2005), "Rural areas as system-forming factors in the development of the agricultural sector of the economy", Ekonomika APK, vol. 3, pp. 3—10.

61. Yurchyshyn, V.V. (2005), "Rural areas as system-forming factors in the development of the agricultural sector of the economy", Ekonomika APK, vol. 3, pp. 3—10.

62. Yakuba, K.I. (2007), "Labor potential of rural areas", Visnyk aharnoi nauky, vol. 6, pp. 72—75.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2021 р.